

L'acollida lingüística: cohesió i ciutadania

Autors

Daniel Mundet
Miguel Fernández
Plataforma per la Llengua

En aquest article s'exposen les línies fonamentals de la campanya d'acollida lingüística de la Plataforma per la Llengua. Es fa un petit repàs de la trajectòria d'aquesta campanya en el transcurs de dos anys. Una anàlisi de la darrera recerca que hem portat a terme serveix per posar les bases de les accions futures. El comentari dels projectes que es volen portar a terme dóna pas a l'exposició d'un ideari i una declaració d'intencions del que volem que sigui la campanya d'acollida lingüística.

Terra d'immigrants

La Plataforma per la Llengua (PL) planteja la seva campanya d'acollida lingüística, fonamentalment, a partir de dues tesis. La primera és que Catalunya, segons demògrafes com Anna Cabré, sociòlegs com Salvador Cardús, o etnòlegs com Bienve Moya, és un país que s'ha constituït com a «terra d'immigrants». A l'arribada de població se li deu una indústria pròspera i una societat moderna, una vigència i un ús del català que, sense estar reconegut ni protegit, es manté realment viu. Aquesta vigència és palpable a les universitats, a l'educació, a l'administració, a la literatura, als mitjans de comunicació, als esdeveniments artístics i al carrer, com a llengua sense un estat que la protegeixi, més aviat tot al contrari.

La segona tesi és fruit de moltes de les nostres reunions amb entitats d'immigrants. Aquí, la identificació del país que han escollit per viure amb la seva llengua és altíssima, i no només per qüestions emotives o simbòliques, sinó perquè són ells els que saben més que ningú que en aquest lloc on han anat a parar l'estratègia del català els ofereix oportunitats que, per exemple, no tindrien a Madrid. Així per exemple, a Madrid, un equatorià serà molt a pesar seu un immigrant fins a no se sap quan. En canvi a Catalunya, un equatorià que parli català, per la mateixa dinàmica particular d'aquest país, pot més fàcilment participar en aquest «nosaltres» tan obert i dinàmic que sempre hem estat. És a partir d'aquestes línies que hem treballat i continuem treballant.

La trajectòria de la campanya

La Plataforma per la Llengua porta més de dos anys treballant en la seva campanya

d'acollida lingüística. Fruit d'aquest treball hem intensificat les relacions amb les entitats de «nous catalans», hem elaborat dos tríptics «Acull en català» i «El català, llengua d'acollida» (aquest en set idiomes), i hem presentat dues investigacions, la primera d'elles en forma de llibre: *El català i la immigració* (Barcelona: Mediterrània, 2004) i la segona *L'alumnat nouvingut i el català: Una perspectiva transversal*, presentada el juny passat.

Aquesta feina feta ens ha aportat un enriquidor coneixement teòric i pràctic que s'ha convertit en la guia de la nostra forma d'intervenir en la defensa de la llengua en relació amb el fenomen de la immigració. Arran dels resultats i conclusions de la feina feta, la Plataforma per la Llengua afegeix als projectes que ja té engegats vinculats a la immigració i destinats a accions concretes noves propostes d'actuació.

Les accions de la nostra organització van dirigides a establir una xarxa per treballar conjuntament amb les entitats de població immigrada. El nostre objectiu és implicar els nous catalans i catalanes en la societat civil, apropar-los la llengua pròpia d'aquest país i fer-los còmplices de la nostra voluntat de progrés cultural i social.

Aquesta voluntat es va veure reflectida en l'organització del darrer acte de Sant Jordi que va portar a terme la Plataforma per la Llengua a la plaça de Catalunya de Barcelona: *Català, pont de cultures. Un viatge per la Mediterrània*, amb l'Orfeo Gracienc, el poeta Manel Forcano i el solista i cantant Abdeljalil Kodssi. A banda d'aquest espectacle musical i poètic, l'acte va comptar amb la participació d'entitats de nous catalans que van redactar un manifest conjunt on cada una aportava la seva lectura del català en relació amb la seva condició de nous catalans. D'altra banda, aquest acte ha significat un procés d'aproximació entre entitats molt impor-

tant i el manifest que han elaborat aquestes entitats és d'una gran riquesa i originalitat. En aquest sentit totes coincidien a reclamar el català com a vehicle comú de comunicació i evidenciar la vitalitat d'una llengua parlada amb multitud d'accentos: «La gran majoria dels membres de les nostres comunitats no tenen com a primera llengua el català. A les nostres entitats es parlen diverses llengües: àrab (del Macrek o del Magreb), amazik, urdú, punjabi, uolof, pulaar, diola mandinga, castellà, anglès o francès. Tot i així, en aquesta aparent *Torre de Babel* ens entenem tots en única llengua amb multitud d'accentos: el català.» Un altre acte rellevant d'aquesta campanya ha estat la presentació, a principis de juny, de l'estudi esmentat anteriorment: *L'alumnat nouvingut i el català: una perspectiva transversal*. Aquest estudi és fruit d'un any de recerca portada a terme per Natàlia Gomà i Isabel Sánchez. S'assenyala com a primer objectiu, contribuir a la integració de l'alumnat nouvingut que s'escolaritza als nostres centres educatius, fent de la llengua catalana un vehicle d'integració de la nova ciutadania a la societat d'acollida. En aquest sentit l'estudi analitza diversos àmbits: des de l'organització de l'acollida a primària i a secundària, passant pels tallers de llengua, els tallers d'adaptació escolar i aprenentatges instrumentals bàsics (TAE) i finalment les recentment implementades aules d'acollida.

La situació del català en l'ensenyament obligatori s'analitza a través de la revisió de les actuacions portades a terme per l'administració en els darrers anys, un anàlisi del marc jurídic competencial a Catalunya i un anàlisi de la posada en pràctica dels plans d'acollida lingüística.

Les conclusions i propostes de l'estudi són molt riques i ens porten a posar l'èmfasi de les nostres accions en quatre camps concrets.

- L'administració pública i la seva responsabilitat en l'acollida integral en català.

Es creu imprescindible que l'administració pública posi tots els mitjans que té a l'abast per corregir les mancances d'acollida en català que es reflecteixen a centres docents, centres d'atenció sanitària, centres cívics. És necessari que es desenvolupin aquestes tasques en català per tal d'expressar la voluntat d'acollida que tenen les institucions catalanes. L'administració, ja sigui per mitjà de campanyes de sensibilització o de sancions ha de vetllar perquè es pugui portar a terme una acollida integral

i transversal en català. En aquest sentit és fonamental el paper dels docents a l'hora de portar a terme una acollida integral en català.

- Donar rellevància a l'aprenentatge de les llengües familiars del nou alumnat. I en aquesta línia promoure la participació de mares i pares en les activitats de l'escola. En l'aprenentatge del català suggereix introduir professorat que tingui coneixement de la llengua familiar dels nous alumnes

Tant els moviments pedagògics actuals com les mateixes experiències de professors i educadors destaquen la rellevància que té per a una acollida satisfactòria que hi hagi un ensenyament de les llengües familiars de cada un dels alumnes i, per tant, es doni així una valoració positiva d'aquestes. Això comportaria una millor predisposició envers la llengua d'acollida. Pensem que d'aquesta manera es contribueix a una major autoestima que facilita una actitud positiva cap a l'aprenentatge del català.

- Es considera fonamental posar en marxa pràctiques i polítiques que evitin la consolidació de guetos socials, nacionals o lingüístics.

Totes les polítiques són poques per resoldre un dels problemes que dificulta una identificació plena amb la llengua catalana: els guetos socials (que acostumen a ser, paral·lelament, nacionals o lingüístics). Aquesta situació s'ha de combatre des de tots els àmbits. Si es permet la concentració urbana i escolar de persones d'identiques procedències socials i/o geogràfiques en espais suburbials i degradats, tot esforç, sobretot per a l'acollida lingüística en català, serà debades.

- El paper de les entitats cívics

Finalment, un dels punts que es destaca en l'estudi és el paper que ha de tenir la societat civil a l'hora de fer realitat una acollida lingüística en català. La societat civil catalana, de manera transversal, ha de fer que el català sigui la llengua d'acollida i d'integració. Això s'ha de fer sense pors, amb respecte i amb voluntat de transformació social.

Com a conclusió final, cal dir que totes les propostes en aquest camp no poden defugir la responsabilitat d'administracions públiques i societat civil per tal d'assumir la necessitat d'exercir una actitud integradora, acollint en català a tothom que vulgui ser partícip de la societat civil catalana.

El nou impuls des de la societat civil catalana: l'acollida lingüística

La campanya d'acollida lingüística dirigeix els seus esforços i elabora les seves propostes fonamentalment envers dues qüestions que considerem fonamentals: primer, la justificació de la peremptòria demanda d'un augment dels recursos en matèria d'acollida lingüística i educativa (més enllà del 40% dels 27 milions d'euros que destina l'Estat a la Generalitat per aquesta qüestió).¹ És precisament la demanda d'un augment d'horaris i d'una disminució de les dificultats per inscriure's als cursos la queixa més habitual que ens fan arribar les entitats de població immigrada amb què estem treballant. Aquest augment de recursos ha de servir, entre d'altres coses, per pal·liar aquesta situació i per satisfer la necessitat constant de noves metodologies per a l'ensenyament i l'alfabetització en català adreçades a persones que tenen com a llengua materna idiomes de famílies lingüístiques molt diferents de les llengües d'arrel llatina.

Aquest primer punt és el que creiem necessari exigir i insistir més a les nostres administracions. Ara bé, no defugim la nostra responsabilitat com a membres actius de la societat civil catalana. Aquesta és la nostra segona i més intensa línia de treball: intentar oferir respostes a les preguntes que sorgeixen en el debat en l'àmbit de la llengua i la immigració.

En aquest sentit i amb l'objectiu de promoure l'acollida en català, pensem del tot necessari una campanya de sensibilització entre les capes intermèdies de professionals, docents i voluntaris que resten situats com a referents importants de la societat d'acollida. Són aquests grups, societat civil, ONG, etc... els que tenen un important paper perquè els nous residents s'incorporin amb èxit a una societat catalana portant a terme un procés d'acollida, on el català sigui la llengua comuna que ofereixi oportunitats reals de promoció social.

Creiem necessari que l'impuls de diverses activitats socials, culturals, esportives, fetes a Catalunya en relació amb el món de la immigració, no siguin condemnades de nou a l'ús impermeable d'un monolingüisme castellà. El català, la llengua comuna dels ciutadans i ciutadanes de Catalunya, ha de ser la llengua de les institucions i administracions públiques, però no és menys cert que ho ha de ser també de tota la societat civil, siguin quins siguin els seus objectius.

Aquestes no han de superposar els seus objectius al català, ans al contrari, enfortir-los amb la pràctica de la llengua comuna del país de tal manera que tota aquella persona que vingui a residir a Catalunya tingui la possibilitat de fer ús del català allà on es trobi: als centres educatius, esportius, laborals, d'oci, d'entreteniment o associatius. Es tracta d'una acollida integral en el sentit que contempla la llengua com un element transversal, el qual pot utilitzar-se més enllà d'àmbits exclusivament lingüístics.

Aquesta acollida lingüística integral ha de convidar a formar part, no només d'una comunitat lingüística, sinó política. Que sigui capaç de créixer i progressar en un marc de màxima pluralitat, lingüística, cultural, social, on llengua i justícia social no siguin elements excloents, ans el contrari, indissociables i necessàriament complementaris.

Noves accions

La campanya d'acollida lingüística de la Plataforma per la Llengua estableix tres línies fonamentals d'actuació. Un primer àmbit en què volem treballar és el de la feina. Aproparem el català als llocs de treball de la nova població. La qüestió de fons és difondre el missatge positiu de l'adquisició del català en el tracte amb el públic, seguint el següent pressupòsit: un «immigrant» que atén en català, immediatament pot percebre l'efecte positiu d'aquesta acció. I, per tant, convertir-se en un important incentiu per a l'aprenentatge de la llengua.

Una segona línia de treball pretén incidir directament sobre les persones immigrades. Per portar-la a terme volem incidir en els mitjans de comunicació de la immigració. Introduïrem la nostra llengua i la nostra mirada sobre el fenomen de la immigració al nostre país en aquests mitjans de comunicació dirigits *per i envers els* nous catalans i catalanes. Només a la ciutat de Barcelona hi ha més de 12 publicacions d'aquestes característiques, amb un tiratge que oscil·la entre els 2.000 i els 25.000 exemplars. A més de premsa escrita hem de tenir en compte l'aparició de progra-

1. *El País*. «Cataluña recibirá más de 27 millones de euros para la acogida de los inmigrantes.» 08/07/2005

mes, tant radiofònics com televisius, que comencen a emetre des de diverses emissores locals. Volem posar la nostra veu en aquests mitjans per tal de facilitar la cooperació i l'enteniment entre la nostra entitat i les entitats i la població en general arribada en els últims anys a Catalunya.

Un tercer àmbit on volem ser actius és el de l'escola i concretament volem treballar sobre el paper del cos docent. Pretenem incidir fent propostes adreçades al professorat per tal que puguin i sàpiguen adoptar actituds no segregadores, parlant als seus alumnes en la llengua del país. En aquest sentit volem involucrar més professors i professores en la nostra lectura del procés d'adopció del català com a via de mobilitat social que facilita la incorporació del nou alumnat en una societat de dret. Volem oferir noves eines i noves lectures del fet migratori incidint en el pes específic que té l'aprenentatge de la llengua per assegurar la igualtat d'oportunitats.

Una declaració d'intencions

Fins aquí hem explicat les línies de treball i el plantejament que fem des de la Plataforma per la Llengua en relació amb l'acollida lingüística en català. Les primeres accions han estat realitzar estudis de recerca per conèixer la situació de la llengua catalana en relació amb el fenomen de la immigració. Primer a l'ensenyament d'adults i després en l'àmbit de l'educació primària i secundària.

Aquests estudis han generat l'elaboració de tríptics i la seva posterior difusió entre diverses entitats. Això ens ha permès col·laborar amb les associacions de nova població, cosa que ja està donant resultats positius, com per exemple el treball conjunt en l'acte realitzat a la plaça Catalunya de Barcelona durant la diada de Sant Jordi.

Hem exposat també les noves línies de treball que són conseqüència tant d'un treball de reflexió teòrica com de l'experiència que ens dona el treball colze a colze amb les diverses associacions d'immigrants. D'aquesta manera s'ha esbossat el paper de l'acollida lingüística integral i el paper de la societat civil catalana.

Arribats a aquest punt només ens queda proposar nous plantejaments en relació amb la llengua i la immigració al nostre país. Algun dels més urgents clama contra l'oblit de la llengua a l'hora de tractar amb «la immigració». No ens podem permetre

que només siguin les entitats de defensa i promoció de la llengua, com la Plataforma per la Llengua, les que facin aquesta tasca d'acollida lingüística, mentre que la gran majoria d'associacions que tenen vincles amb «el món de la immigració» porten a terme les seves activitats en castellà, reificant una realitat imposada: «els immigrants» a Catalunya només deixen de ser-ho quan l'Estat espanyol els atorga el dret de residència i treball. És a dir, el fet d'acollir en català va més enllà d'una crítica a aquesta suposada *bona voluntat* portada a terme per una gran part de les entitats i associacions catalanes. En aquests espais encara es fan servir fórmules paternalistes de l'estil: «als immigrants no se'ls ha de posar més problemes parlant-los en català». Contràriament a aquesta posició, la Plataforma per la Llengua sosté que el que es deriva d'una acollida en català és fonamentalment l'afirmació per la qual, a Catalunya, existeix la possibilitat d'apaivagar la figura de «l'altre» —en tant tots/es hem estat i som «els altres»— i incorporar a qui ho vulgui en el projecte comú, en el procés col·lectiu de construcció d'una comunitat política. Aquí, la distància entre «els altres» i «nosaltres» es deixa de banda en favor d'una comunió d'idees i de formes de fer on la pluralitat d'orígens, objectius i posicionaments polítics esdevingui allò que és en darrera instància: un fet i prou.

Un cop arribats a aquest punt ens toca fer-nos les següents preguntes: No és un eufemisme fer servir les nocions «d'immigrant», «estranger» o «nouvinguts»? Quant de temps una persona és «nouvinguda»? Quan deixa de ser «un altre»? Quan passa a formar part de «nosaltres»? Quins són els requisits per tancar aquest procés? Qui estableix els criteris pels quals una persona deixa de ser «altre» i passa a ser del «nosaltres»?

Intentar respondre a aquestes preguntes suposa un veritable repte: és transformar les nostres propostes discursives en propostes d'acció i d'intervenció. A la Plataforma per la Llengua estem convençuts de les possibilitats que ofereix l'acollida lingüística. Hem estat dels pocs agents socials —exceptuant alguns moviments socials de base autoorganitzativa— que han estat treballant en el món de la immigració per «fer-lo desaparèixer». Fer desaparèixer l'omnipresència del món de la immigració a Catalunya, vol dir precisament admetre que tots hem estat alguna vegada «immigrants» en aquesta terra. Aquí, la partici-

pació en el projecte comú esdevé per voluntat pròpia de participar-hi i d'ésser-hi, subscriuint com a millor eina per expressar aquesta voluntat l'ús de la llengua catalana.

Aquesta campanya té un objectiu ben clar: fer arribar als nous integrants de la societat catalana la voluntat de fer partícip a tothom qui ho vulgui en un projecte comú sempre obert. L'acollida lingüística enarbora la llengua en la mesura que la considera la millor eina de què es disposa per a la integració i la cohesió social. És important portar a terme aquesta tasca reduint al mínim les influències que es deriven de l'ús tendencios de categories que fonamentalment tenen l'objectiu final de segregar la participació i afeblir la solidaritat i la voluntat d'enteniment que poden arribar a tenir els ciutadans i ciutadanes de Catalunya.

Si volem que viure plenament en català sigui una realitat, si volem que tothom utilitzi la llengua sense cap mena d'acom-

plexament cal que no fem cap mena de distinció ni discriminació en el procés, cal que ens plantejem l'actual situació com una oportunitat per, mitjançant l'acollida lingüística en català, cohesionar la nostra societat. Fins ara sovint s'ha descrit la situació de la llengua catalana en termes de cas únic de discriminació i manca de reconeixement, sense comparació en cap altre país democràtic. Malgrat que cal continuar treballant activament per resoldre aquestes situacions, ara tenim una ocasió per fer que l'acollida lingüística en català sigui un referent, un cas únic i positiu per a la integració i cohesió social.

